

Danielpa Qillqan — Pachak Pusaq Chunka Pusaqniyuq Número

Sut'intaq Tablakunata Rikuchispa: Habakkukpa Mosqoyninta, Millarpa Musquynintawan

Jeff Pippenger
2024-03-20

Yachaypa yapakuynin, Ulai Mayu rikch'ayninwan sut'inchasqa kaq, chaymi tukukuyninpi Habacucpa iskay tábulasnin patapi qillqasqa karqa.

“Paykuna qhawarisqanku iskay kaq hamuq kutimuy pacha-man hina churasqa kasqanku willakuykunawan t'inkisqa kachkarqan, yachachiytaq kikinchiqpaq hina allichasqa karqan mana yachaypi, suyakuypi ima kasqankuman hina; chaymi kallpachkarqan paykunata iñiypi muchuywan suyaykunankupaq, kunan yuyayninkuman tutayasqa kaqkunapas pacha chayamunqanman hina sut'ichasqa kanankupaq.”

Kay profeciakunamanta huknin karqa Habacuc 2:1–4 nisqapi kaqnin: “Qhawana patapi sayasaq, torre patapipas churakusaq, hinaspataq suyaspa qhawasaq imatachus pay niwanqa, imatataq kutichisqa allinchasqa kaptiy. Hinaqtin Señor kutichiwarqa, nispataq: Rikuchisqaykita qillqay, tablaskunapipis sut'ita churay, ñawirisqanmanta kallpayta atinampaq. Rikuchisqaqa manaraq chayasqa p'unchawpaqmi kashan, ichaqa tukukuyninpiqa rimaqapuni, manataq llullakunqachu. Unaychakuspapas suyay; imaraykuchus cheqaqtapuni hamunqa, manataq unaychanqachu. Qhawariy, hatunchakusqa sonqoyuq runaqa manam cheqanchu ukhumpi; ichaqa cheqan runaqa iñiyinwanmi kawsanqa.”

Ña 1842 watapiña kay profeciapi qosqa kamachiyqa, “qillqay rikch'ariyta, sut'itaq ruway tablaskunapi, ñawirisqan runaq phawayta atinampaq,” nisqaqa Charles Fitchman yuyachirqan huk profético cuadro wakichinanta, Danielpa hinaspa Apocalipsispa rikch'ariyninkunata sut'inchananpaq. Kay cuadro llusichisqaqa qhawasaq karqan Habacucman qosqa kamachiy hunt'asqan hina. Ichataq mana pipas chay pachaqa reparakurqachu, chaylla profeciapi rikuchisqa kasqanta huk rikuriq qhipay, rikch'ariy hunt'akuyninpi—huk suyasqa tiempo. Llakiyman urmaymanta qhipataqa, kay qillqasqa ancha allin reqsisqa rikurirqan: “Rikch'ariyqa churasqa tiempopaqraqmi kachkan, ichaqa tukukuyninpi rimaqna, manataq llullakunqachu: qhipakuyta rikuchiptinpas suyay chayta; imaraykuchus cheqaqtapuni hamunqa, manataq qhipakunqachu.... Chay chanin runaqa iñiyinwanmi kawsanqa.” The Great Controversy, 391, 392.

Habacucpa iskay tablankunaqa profetahinam iskay testigokuna kanku. Bibliapi hina, cheqaq kayta takyachinapaqqa iskay testigokunaqa huñunakusqayuq kananmi.

Ichaqa mana uyariykusunkichu chayqa, huk iskayta utaq kimsaqtawan pusayki, iskay utaq kinsa testigokunapa siminpi llapa rimay takyasqa kanampaq. Mateo 18:16.

Habacucpa iskay tablankuna (1843 y 1850 watakunapi ñawpaq kamachiqkunaq chartankuna) hukwan hukta churasqa kaspapa, Millerpa musquyninpi “joyakuna” nisqa cheqaqkunata takyachinku. 1843 watapi pantasqa, ñawpaq tablapi rikuchisqa, iskay ñiqin tablawan hukllachasqa kaspapa, rikch’ariypa “suyakuq pacha” nisqanta sayachin. Millerqa (chay historiapi símbolo hina qhawaq ricchaq) tapurqan imatachus ninan karqan chay historiapa rimanakuy ch’iqninpi.

Noqaqa, suyawanman sayarisaq, altu torre patapi churasqa kanisaq, qawanaypaq imatachus pay niwanqa chayta, hinallataq imatataq kutichisqa, cheqaqchasqa kaptiy. Habacuc 2:1.

Señorqa Miller-man kamachirqan rikch’ayta qillqanampaq, chaytaq musquyninpi rikch’ayta hap’iq arkata wasinpa chawpinpi mesa pataman churaran.

Hinaspanmi Señorqa kutichiwaraqmi, nispa: Qillqay visiónta, sut’itaq qillqay tablaskunapi, ñawiriqnin usqhaylla purinanpaq. Habacuc 2:2.

Chayqa tablaskunaqa reqsisichinku suyay unay pacha-ta, hinaspa ñawpaq ñak’ariy pantasqanta.

Kay visiónqa huk tiempo churasqapaqraqmi kachkan; ichaqa tukukuyninpi rimarinqa, manataq llullakunqachu. Unaychakuspapas, suyay chayta; imaraykuchus cheqaqtapuni hamunqa, mana unaychanqachu. Habacuc 2:3.

Chaymantaqa yachay yapakusqanman hina rikurichisqa iskay clase runakuna representan.

Qhawariy, paypa hatun tukusqa sunqunqa manan chiqapchu paypi: ichaqa chiqap runaqa kawsanqa iñiyinwan. Habacuc 2:4.

Iskay ñiqin yupaychakuq runakuna rikuchisqa kanqa Danielpa chunka iskayniyuq kaq qillqapi kaq pruebanakuy ruranawan.

Hinaspanmi: «Riy, Daniel; kay simikunaqa tukukuy pacha chayamunan kama wisq’asqa, sellasqa kachkan. Achkha runakunaqa ch’uyanchasqa, yuraqyachisqa, pruebasqa kanqaku; ichaqa mana allin runakunaqa mana allinta ruwaspa purinqaku. Mana mayqen mana allin runapas entiendenqachu; yachaqqunaqa ichaqa entiendenqaku». Daniel 12:9, 10.

Danielpa “yachaqquna”qa Mateo iskay chunka pichqapi yuyayniyoq sipaskunam kanku, paykunataq fe rayku justifica-sqa karqanku; mana allin runakunaqa mana yuyayniyoq sipaskunam karqanku, paykunaqa hatunchakuspa orgullowan oqarisqa karqanku. Millerpa musquyninpa tukukuyninpi, alhajakunaqa chunka sipaskunamanta willakuypi aceite-ta rikuchin, chaymi karqa willakuq mensaje.

“Diosqa mana yupaychasqa kanmi payqa mana chaskisqanchikrayku willakuyninkunata pay kachamuwasqanchikta. Chhaynapi quri aceite-ta mana chaskinchikchu, chaytaqa paymi almankuman hich’ayta munan, tutapi kaqkunaman rakisqa kananpaq. Waqyasqa hamuqtin, ‘Qhawariychik, qosachakuq hamushan; lloqsiychik tinkuq rinaykichikpaq,’ nispan, pikunachus mana chaskirqankuchu chay santo aceite-ta, pikunachus mana waqaycharqankuchu Cristopa graciata sonqonkupi, chaykunaqa, mana yuyayniyuq sipaskuna hina, tarinqaku mana alistakusqa kasqankuta Señorninkuta tinkunankupaq. Paykunap kikinpiqa mana atiyiniyoqchu aceite-ta tarinankupaq, hinaspan kawsayninku thuñisqa qipan.” Review and Herald, July 20,

1897.

Millerpa joyankuna qhepa p'unchaykunapi chunka kuti astawan lliphirqanku, hinaspataq chunka yupaypas, kikinataq k'anchaypas, suq pruebapa unanchanmi. Qhepa p'unchaykunapi, Millerpa musquyninpa tukukuyninpi rikuchisqa hina, Habacucpa tablankunapi cheqaq kaypa k'anchayninpi rikuchisqa k'anchayqa huk pruebayuq willakuyta paqarichin; chay willakuymi chunka sipaskunamanta rikch'anapi Chawpi Tutapa Qapariyninpa pruebayuq willakuynin. Chay pruebaman yaykuyqa Milleritakunaq historiankupi prueba ruraymanta kutipayninmi, imaraykuchus chunka sipaskunamanta rikch'anaqa qhepa p'unchaykunapi sapa letrankama yapamanta hunt'achisqanmi.

“Sapa kuti chunka sipaskunapa rimay-tak rikhurichiwanku; pichqa yachaysapakunam karqaku, hinaspa pichqaqa mana yuyaysapakunachu karqaku. Kay rimayqa nisqa hina tukuylla hunt'asqa kashan, hinaspa hunt'akunqapas, imaraykuchus kay p'unchaykunapaq huk sapaq rurananta kan; hinaspa kimsakaj angelpa willakuynin hina, hunt'asqa kashan, hinaspa pacha tukukunankama kunan p'unchaypa cheqaq chiqnin kasqanta qatiqla kanqa.” Review and Herald, August 19, 1890.

Millerpa musquynpi tardakuy tiempoq experiencianqa tukuy simi-hina kutin rikuringa, hinaspan kutichá anillunkunakapas intiyanta chunka kuti aswan k'anchayta qhawachinqaku; chaymi reqsichin anillukunaqa chunka sipaskunamanta rimaypi qhipa prueban kasqankuta. Chunkaqa huk pruebaq señalanmi, hinaspan chunka p'unchawpa tukukuyninpi Danielwan kimsa allin runakunaqa rikuylla-hina aswan sumaq, aswan wirasapa karqanku Babiloniapa mikhuyninta mikhusqankunamanta. Habacucpi hatun tukukuqkunaqa, fe-manta mana, aswan presunciónmanta kawsaspa, Babiloniapa carácter-ninta wiñachirqanku. Millerite historiapi paykunaqa Babiloniapa ususinkuna tukurqanku, hinaspan Habacucpi papadoqa paykunapa carácter-ninta reqsichinapaq apakusun.

Qhawariy, almaqaq sonqon kashan manam mana chiqapchu paypi; ichaqa chanin runaqa kawsanqa iñiyinwanmi. Ari, vinowan huchallikusqanrayku, payqa hatunchakuq qhari, mana wasinpi tiyaqchu; munayninta mast'arin uku pacha hina, wañuy hina kashan, manataq saqsakunchu. Aswanpas llaqa suyukunata payman huñun, llaqa llaqtakunatatqa payman qutuchin. Manachu kaykuna llaqanku paypa contranpi huk rimaywan parlayta qallarinman, huk aswan k'amiq rimaywan paymanta niytaq: “¡Ay payman, mana paypa kaqta yapaqman! ¿Hayk'aqkamataq? ¡Ay payman, rakhu allpawan kikinta apaqman!” Manachu usqhaylla hataringa qanman kachukuqkuna, rikch'arinqataq qanta ñak'achiqkuna, qantaq paykunapa qichusqan kanqanki? Achka suyukunata qichusqaykirayku, runakunapa puchuqninku llaqanku qantapas qichusunkiku; runakunapa yawarninrayku, hallp'apa maqanakuyrayku, llaqtapa maqanakuyrayku, hinallataq tukuy chaypi tiyaqkunapa rayku. Habakkuk 2:4–8.

Mateo iskay chunka phichqayoqpi kaq doncellakunaman hamuq pruebakuy rurasqanmi huk clase yupaychaqkunata paqarichin, paykunaqa norte reyqpa (papadopa) carácter-ninta wiñachisqankuta, chaymi “achka nacionkunata saqueasqa” nisqa atiyas kachkan.

Kaymi nin: Qhaway, huk llaqta hamun chay chinchay suyumanta, hinaspa hatun nacionmi hatarichisqa kanqa kay pachapa kuchunkunamanta. Paykunaqa k'aspita, lanzatapas

hap'inqaku; mana kuyapayakuq, mana khuyapayakuqmi kanku; paykunapa siminqa lamar qaparishaq hina qaparinqa; caballokunapi sillarisqaña, maqanakuyapaq runakuna hina wakichisqa, qam contra, Sionpa ususin. Ñuqaykuqa uyarisqaykuñam chaymanta willakuyta: makiykuqa pisi kallpayuqñam rikurirun; ñak'ariymi hap'iwanchik, nanaypas warmi wachakuqpa nanaynin hina. Ama llusqiychu chakraman, amataq puriychu ñanpi; enemigoq espadanmi, manchaypas tukuy muyuriqpi kashan. Llaqtaypa ususin, llakillapa p'achawan chumpikuy, uchpapi kuyuriy; huk sapallan churipaq hina waqayta ruray, ancha k'uychi waqaywan; imaraykuchus usuchiqa usqhayllam hamunqa ñuqanchikman. Jeremías 6:22–26.

Habacucpa iskay clase runakunaqa kaykuna-mi: iñiywan justifica-sqa kaqkuna, hinaspa Babiloniapa doctrinakunanmanta mikhuspa upyaspa kaqkuna. Millerpa musquyninpa qhepa p'unchayninkunapi, doncellakuna hina rikuchisqa kaqkunaqa, ichaqa Cristopa caracterninta wiñachinku, chayhina Diospa sellonta chaskinku, mana chayqa papadopa caracterninta wiñachinku, hinaspa bestiapa señalta chaskinku.

“Pachak p'unchay hamusqaña kachkan cheqaq k'anchay moral tutayay chawpipi llihipinanpaq. Kimsa kaq angelpa willakuyninpa kay pachaman apachisqa karqan, runakunata waqyaykuspa uywaqa señalta utaq paypa rikch'ayninpa señalta mat'inchankupi utaq makinkupi ama chaskinankupaq. Kay señalta chaskiyqa ninanmi uywa imayna akllasqanta hina kikinta akllayman hamuy, hinaspa Diospa siminman chiqapta sayaspa, paypa yuyaykunallatata rimariy hinaspa yanapay. Llapa kay señalta chaskiqkunamantaqa Dios nin: ‘Paypas Diospa phiñakuyninpa vinonta upyanqa, chaymi mana imawanpas chaqrusqa paypa sinchi phiñakuyninpa k'opapi winasqa kachkan; hinaspa ch'uqiywan azufrewan ñak'arichisqa kanqa ch'uya angelkunapa ñawpaqenpi, hinaspa Corderopa ñawpaqenpi.’” Review and Herald, July 13, 1897.

Babiloniapa vinonta upyayninta upyaq vírgenesqa qhipamanqa Diospa phiñakuyninpa vinonta upyanqaku. Isaíaspi, Efraínpa machasqakunaqa mana rikuy atisqankumanta machasqa kasqankuta rikuchinku imakunata tikraspa ñawpaqman qhipaman churaykuq hina, chay ruraynintaq “mankaq llamp'u allpa” hina yupaychasqa kananpaqmi.

“sapa p'unchaw” nisqapa Cristo-paq huk unanchaq kasqanta reqsichiyqa, “sapa p'unchaw” nisqapa cheqaq kayninta tikrarparin, imaraykuchus “sapa p'unchaw” nisqaqa supaypa unanchaqninsi. Millerpa “sapa p'unchaw” nisqata paganismo kasqanmanta reqsichisqanqa Habacucpa tablankunapi chiqapta rikuchisqa kachkan. Millerpa Tesalonicensespi chay pasajeta tarisqan, chaymanta yachaspa paganismo kasqanta “qichusqa” nisqaqa, Diospa templonpi tiyaykuspa rikurichisqa kananpaq “huchapa runa”paq ñawpaqman apaq kasqanta, 2 Tesalonicenses, capítulo iskaypi tarikusqa ñawpaq kaq cheqaq yachachiymin.

“Ñawpaqman ñawirirqani, hinaspan mana huk casotachu tarirqani maypichus chay [sapa punchaw] rikurqan, aswanpas Danielpi sapallampi. Chaymantan [huk concordanciapa yanapayninwan] chaywan tantasqa simikunata hapirqani: ‘qichuy;’ paymi sapa punchawta qichunqa; ‘pachamanta pacha sapa punchaw qichusqa kanqa,’ hinaspa wakinkuna. Ñawpaqman ñawirirqani, hinaspan yuyarirqani textomanta mana ima k'anchaytapas tariymanchu; qhipamantataq 2 Tesalonicenses 2:7, 8-man chayarqani. ‘Mana allin kaypa

pakasqa misterioñan ña llamk'ashan; ichaqa kunan hark'aq kaqlla hark'ashan, ñanmanta qichusqa kanan kama; chaymantataq chay mana allin runa rikuchisqa kanqa,' hinaspa wakinkuna. Hinaspa chay textoman chayaykuptiy, ¡ay, hayk'aq sut'i, hayk'aq k'anchariqmi cheqaq kay rikurirqa! ¡Chaypin kashan! ¡Chaymi sapa punchaw! Allinmi, kunan, ¿imatataq Pablo nin 'kunan hark'aq kaqwan,' utaq hark'aqwan? 'Hucha runa' nisqawan, 'mana allin' nisqawanpas, Papakuypa yupaychayninmi niyta munan. Allinmi, chayqa, ¿imañataq Papakuypa rikuchisqa kayninta hark'an? Arí, Paganismon; chayraykun 'sapa punchaw' nisqaqa Paganismota niyta munan."—William Miller, Second Advent Manual, página 66." Advent Review and Sabbath Herald, January 6, 1853.

Tesalonicensespi "sapa punchaw" nisqapa ima ninan, mayinta Miller tarirqa, chayqa pasajepa aswan hatun cheqaq yachachiymín. Pabloqa, cheqaqta mana munakkuqkunata reqsichispa, chayrayku kallpayoq pantasqa yuyayta chaskinkaku nispá, mana iskayrayaypaqmi cheqaqpa chiknisqanqa llapa cheqaqkunapaq hina kasqanta reqsichin; ichaqa pasajepi chiqanta rimarisqa cheqaqa kaymi: "sapa punchaw" nisqaqa Roma pagana kasqanta sut'inchán.

Kurkuqpa achkiyninga ñawim. Chayrayku, sichus ñawiyki sapaqlla kashan chayqa, llapa kurkuyki achkiwan hunt'aq kanqa. Ichaqa sichus ñawiyki mana allin kanman chayqa, llapa kurkuyki tutayaywan hunt'aq kanqa. Chayrayku, sichus ukhuyniki kaq achki tutayay kanman chayqa, ¡may hatunmi chay tutayayqa! Mana pipas iskay patronkunata sirviyta atinchu; imaraykuchus hukninta cheqninkunqa, huknintataq munakunqa; utaq hukninman hap'ipakunqa, huknintataq pisipaq qhawakunqa. Mana atinkichikchu Diosman hinallataq mamónman sirviyta. Mateo 6:22–24.

Cheqaqlla munakuylla kachkan, utaq cheqaqllapa chiqninakuy. Mana chawpi ñan kanchu. Mateo iskay chunka pichqapi mana yuyayniyuq vírgenkunaman hamuq sinchi pantachiyqa sayarin, paykuna Millerpa joyankunapa k'anchayninta qhespichisqankuman hinaspa chaykuna qhipa pruebata rikuchisqanmanta. Ñawpaq Israelpa qhipa pruebanqa chunka kaq prueban karqa, hinaspa qhipa p'unchaykunapi Millerpa joyankuna chunka kuti aswan llihipin. Millerpa joyankunata qhespichiypa unanchaqanqa "sapa p'unchay" nisqa, chayta Efraínpa machasqakuna Adventismopa kinsa kaq mirayninpi umalliqta tikrarqanku. "Sapa p'unchay" nisqaqa supaypa paganismpa unanchaqanmi. Chay machasqakuna huk llulla joyata yaykuchirqanku, chayta apostata protestantismomanta apamurqanku, mayqinchus "sapa p'unchay" nisqata Cristopa unanchan kasqanta reqsichin.

Millerpa "joyakunan" nisqakunamanta yachasqankaqa pisi karqa payta wiñachisqa historiarayku. Iskay kaq hamuq kutimuyqa qatiq profetiku ruray kasqanmanta sunqunpi sinchita iñispa, papapa munayninpa wañuchi ch'akiy 1798 watapiqa Daniel iskaypi tawa kaq, tukukuq kay pachapi suyu kasqallatam rikuchiya atirqa. Millerqa "sapa p'unchaw" nisqamanta yachasqampipas pisi karqa, imaraykuchus paypa willakuyninqa ninqa revelaciónmanta pusasqa kaspá huk sapaq yachaymanta rurana qhatirqa; chaypiqa nisqa pay Biblianta, Crudenpa Concordanciaña llamk'achispa, hinallataq wakin periódicokunata ñawirisqanta. Chayna yachayta qallarichiya akllasqankaqa paypa yuyayninmanlla hamusqa karqa.

“Chunka ñawpaq chunka iskay wata deísta kasqaypi, tukuynin tarisqay historiakunata ñawirqani; ichaqa kunanqa Bibliata munakuni, paymi Jesusmanta yachachirqan. Ichaqa Bibliamanta achka partekunaqa manaraq allinta entiendesqaychu, tutayasqa hina karqan. 1818 utaq 1819 watapi, huk masiywan rimashaspa, payta watukuq hamusqaypi, payqa reqsirqan hinaspa [uyarirqan] deísta kasqaypi imaynam rimarisqayta; chayrayku allin yuyaywan tapuwarqan: ‘Kay qillqasqamanta chay qillqasqamanta ima yuyanki?’ nispa, deísta kasqaypi mana chaskisqay ñawpaq qillqasqakunata sut’ichaspa. Ñoqaqa entienderqani imapaq chayta ruwashasqanta, hinaspan kutichirqani:—Sichus tiempo qowankiqa, imatam niyta munasqankuta willasqayki. ‘Hayka tiempo-taq munanki?’ Mana yachanichu, ichaqa willasqayki, nisqani, imaraykuchus mana creenichu Diosqa huk revelación qowasqanta mana entiendenapaq hina kasqanta. Chaymantan resolvecurqani Bibliayta yachakuyta, Santo Espíritu ima niyta munasqanta tarinaypaq inispa. Ichaqa chay resoluciónta rurasqay ratollanpi yuyay hamuwarqan:—‘Sichus huk pasaje tarinki mana entiendenaykipaq, imatataq ruwanki?’ Chay hinam Bibliata yachakuy ñan yuyayman hamuwarqan:—Chay pasaje-kunapi simikunata hap’ispa, Bibliapi llapanta qatiq risaq, chay hinaqa imata niyta munasqanta tarisqa. Crudenpa Concordancia nisqa libroy kan, mayqintachus yuyani kay pachapi aswan allin kasqanta; chayraykun chayta Bibliaywan kuska hap’irqani, qillqanay mesayman tiyaykukuspataq, mana imatapas huk ñawirqanichu, aswanqa aswan pisi periodikukunallata, imaraykuchus Bibliay ima niyta munasqanta yachayta munarqani. Apollos Hale, *The Second Advent Manual*, 65.”

Millerpa quri rumiyninkunaqa manam yachaymanta hamuq ñanninta yachachisqanraykullachu reqsichisqa karqanku, aswanpas Diosmanta chiqap revelacionwanmi reqsichisqa karqanku.

“Tayta Diosqa angelninta cachamurqa huk chakra runapa sonqonman kuyurichinanpaq, Biblia-man mana inisqa kaqta, profecía nisqakunata maskhananman pusananpaq. Diospa angelkunapa kutikutikama watukuq hamurqaku chay akllasqa runaman, yuyayninta pusananpaq hinaspa Diospa llaqtanpaq wiñaypaq tutayaq profecía nisqakunata hamut’ayninman kicharinanpaq. Paymanqa cheqaq kaypa watupaq qallariynin qusqam karqa, hinaspa t’inkikuna t’inkimanta maskhananpaq pusasqam karqa, chaymanta Diospa Siminta musphaywan admiraciónwan qhawanan kama. Chaypiqa huk hunt’asqa cheqaq kaypa watunta rikarqa. Chay Simi, mana Diospa samayninwan qillqasqa kasqanta pay yuyarisqan, kunanqa sumaq kayninpi hinaspa hatun k’anchayninpi rikuyñawinpa ñawpaqenman kicharikurqa. Payqa rikarqa Sagradas Escriturasmanta huk rak’iqa huknin rak’ita sut’inchasqanta, hinaspa huk pasajepas hamut’ayninpaq wichqasqa kaptin, Simimanta huknin partipi tarirqa chayta sut’inchaqta. Diospa sagrado Simintaqa kusikuywan hinaspa aswan ukhu yuyaychakuywan, manchakuywanpas qhawarqa.” *Early Writings*, 230.

Warmi White niptin: “Diosqa angelninta kachamurqan” nispa Millerman, chayqa reqsichinmi Gabriel kasqanta Millerman kachamusqa angel, imaraykuchus “angelnin” nisqaqa Gabrielman churaska sutichaymi.

Angelpa rimayninkunaqa, “Ñuqaqa Gabrielmi kani, Diospa qayllanpi sayaq,” nisqan, rikuchinmi hanaq pacha kurtiykunapi ancha hatun yupaychasqa maypi kasqanta. Danielman willakuywan hamuspanmi nirqan: “Kaykunapi yanapawaqniyqa mana pipas kanchu, aswanpas Miguellla [Cristo], qampa Príncipeyniyki.” Daniel 10:21. Gabrielmantaqa Qespichiqmi

Revelaciónpi rimarin, nispan: “Payqa kachamurqanmi, hinaspan siervon Juanmanmi paypa angelwan reqsichirqan.” Revelación 1:1. El Deseado de Todas las Gentes, 99.

Gabrielmi chay wak angelkuna Millerman “yuyayninta” pusarqanku, hinaspa “Diospa llaqtanpaq wiñaymanta tutayasqa kasqanku profeciakunata” entiendenanpaq kicharirqanku. Paypa willakuyninqa manam yachayta maskhayninpa ruwanallanmantachu wiñarirqan, aswanpas Diosmanta revelación nisqawanmi. Biblia yachakunanpaq llamk’achisqa kikillan ñanpas yuyayninman hamurqan. Diosqa cheqaq kayta yuyayninchikman apamuptin, chayqa Diosmanta revelaciónmi, manam Biblia allinta rakispa cheqaq kayman chayananchik ruwaynillawanchu. Millerqa iskaynintapas ruraran, ichaqa Diosmanta revelaciónqa “sapa p’unchaw” nisqa yachaymanta paypa entiendenanpaq huk chiqan rakuyninmi karqan.

Millerqa manam reqsisqachu kanman karqa Danielpa pusaq kaq capítulo isqonmanta chunka iskayniyuq versokunakama qelqapi qhari-warmi kaynin tikrayta, imaraykuchus paypa makinkaqa Biblialla karqa huk concordanciatawan, chayqa mana ima willakuyniyuqchu bíblicopi rimashqakuna simikunamanta. Payqa manam rikunmanchu karqa “sur” nisqawan “rum” nisqawan wakinchasqanta, iskayninkupas “take away” nisqaman tikrasqa kaptin. Payqa manam rikunmanchu karqa “miqdash” nisqawan “qodesh” nisqawan wakinchasqanta, iskayninkupas “sanctuary” nisqaman tikrasqa kaptin.

Manan qhawarqanmanchu Bibliapi pachak tawa kutikama tarikusqa “tamid” simipa chiqaq kayninta. Chay mana qhawasqa chiqaq kayqa (mayqinchus pay qhawarqaran chay chiqaq kaypas), kaymi karqan: Bibliapi hebreo simi “tamid” pachak tawa kutikama llamk’achisqa kaptinpas, Daniel p’anqallapim hebreo simi “tamid” sutichaq hina llamk’achisqa kachkan. “Tamid” nisqaqa hebreo simim, “sapa kuti mana sayaq” niyta munan, hinaspataq Daniel p’anqapi “sapa p’unchaw kaq” hina tikrasqa kachkan.

Danielpa qillqasqa librollallapi kay simi sutichakuy hina llamk’achisqa kashan, huk isqon chunka isqonniyuq kutitayq adverbioalla hina llamk’achisqa kashan. Chayrayku, Rey Jacobo Bibliata tikraqkuna Danielpa kay simita pichqa kuti sutichakuy hina llamk’achisqanta rikuspanku, wakin Bibliapa qillqaqkunataq kay simita huk isqon chunka isqonniyuq kuti adverbio hina llamk’achisqankurayku, qhawasqa rikch’ayninpa llaq kayninwan kallpachasqa karqanku Danielpa simita sutichakuy hina llamk’achisqanta “allinchayta”. Daniela “allinchaypaq”, paykunaga chay simiman “sacrificio” nisqa simita yaparqanku, chayhinataq sutichakuyta adverbio-man tukurqanku. Hinallataq, tikraqkunata allinchaspa, Ellen Whiteqa Diosmanta saminchasqa karqa kayta qillqanampaq: payqa, “‘Daily’ nisqawan tupaqpri rikusqani, ‘sacrifice’ nisqa simi runapa yachayninwan yapasqa kasqanta, manataq qillqapa textonman pertenesqanta; Señorñataq chaymanta allin qhawariyta qosqanta juicio pacha willakuq qapariyta qorqankuman,” nispa.

Millerqa, kikinpa willakuyninman hina, “sapa p’unchay kaqta” entiendenanpaqmi maskharqan, chaytataq qhipaman 2 Tesalonicensespi entienderqan. Ichataqpas, kikinpa willakuyninman hina, huk simita entiendenanpaq maskhashaspaqa, chay simi maypichus llapa kutipi Bibliapi llamk’achisqa kasqanta qhawariqmi karqan, chay simitay isqun chunka isqunniyuq huk

kutikunapipas Bibliapi llamk'achisqa kashan. Ichaqa “sapa p'unchay kaq”manta willakuyninqa ninmi mana maypipas tarisqanta, Danielpa librullanpi mana hina, nispa: “Ñawpaqman ñawirispá risqani, hinaspa mana huk casota tariyta atirqanichu maypichus chay [sapa p'unchay kaq] kasqanta, aswanqa Daniellapi.” Millerqa chay ancha chanin kaqkunaman pusasqa karqan mana yachaymaskhayninpa ñannillanwanchu, aswanpas angelkunapa ministerionninrayku Diosmanta qospasqa revelacionwanmi.

Chayraykunanpaymi “sapa p'unchaw” nisqamanta yachaynin allin karqa, ichaqa pisi karqa. Mana reqsirqanichu Daniel qillqapi phichqa kuti “sapa p'unchaw” nisqaman rimarisqanmanta, kimsa kutimanta hukpi “sapa p'unchaw” “qechusqa” kasqanmanta, huknin iskay kutimanta hukniray allinchasqa kayninta. Huk kuti “sapa p'unchaw” nisqawan hebreo simi ‘rum’ llamk'achisqa kachkan, hinaspa huk iskay kutipi hebreo simi ‘sur’ llamk'achisqa kachkan. Iskaynin simikunapas “qechuy” nisqaman tikrasqa kanku, ichaqa Daniel pusaq kaq t'aqa, chunka hukniyuq chanikama, ‘rum’ nisqaqa hoqariy hinaspa hatunchay niyta munan; chunka hukniyuq kaq t'aqapi, kimsa chunka hukniyuq chanikama, hinaspa chunka iskayniyuq kaq t'aqapi, chunka hukniyuq chanikama, ‘sur’ nisqaqa anchuchiy niyta munan.

Babilonia mikhunata mikhuq haqe teólogo runakunaqa rimanakuqmi: imatachá qichunki icha imatachá oqarinki, iskayninkupas huk laya qichusqa kasqanta rikuchin; chayrayku iskaynin simikunapas kikin niyniyuq hina entiendesqa kananmi. Paykunaqa ninku kimsa kuti “sapa p'unchay” nisqaqa “qichusqa” kaspá sapa kuti qichuyta niqmi; chayta ruwaspaqa, Danielqa simi akllayninpi mana allinpaq qhawarisqa kasqanta reqsichinku. Mana qespichispa chayta ninchu, ichaqa yuyayman apaspa yachachinku Danielqa kimsa kutipi “sur” sutiuyuq simillata llamk'achinan karqan; teólogo runakunapa yuyayninman hinaqa, sapa kutinmi “sapa p'unchay” “qichusqa” kaspá kikin imallata niyta munarqan.

Paykunaqa chayllatataq ruwanku ‘miqdash’ nisqa simikunawan chaymanta ‘qodesh’ nisqawanpas, iskayninkutataq “santuario” nisqaman tikrasqa kanku, pusak p'unchay chunka hukniyuqmanta chunka tawayuqkama versículokunapi. Chay tawa versículokunapi sapa “santuario” nisqapa rikuchikuyninpi, llapankuta Diospa santuarionninmanta kasqanta atiyiniyuqta ninku. Chaymantaq huk kutitawan yuyayman chayaspa, Danielqa kimsa kutin rimarisqanpi llapampi ‘qodesh’llata llamk'achinan karqan, manataq versículo chunka hukniyuqpi ‘miqdash’ta llamk'achinachu karqan. Millerqa chay simikuna ukhupi t'aqasqa kayninta mana reqsiswanchu karqan, ichaqa kunan p'unchay teólogokunaqa reqsinkun, hinaspa chayta reqsispaqa, ima t'aqasqa kaypas mana reqsichisqa kananpaqmi atiyiniyuqta ninku. Chaywanpas Millerqa, simikuna ukhupi chay t'aqasqa kaykunata mana reqsispapas, kunan p'unchay teólogokunapa yuyayninmanta suyakuqman hina huknin contrarionman hamurqan.

Cheqaq kaqmi Danielqa allin allinta qillqaq runam karqa, hebreo simita yachaq, hinallataq Babiloniapi llapa huk yachaqkuna manta chunka kuti aswan yuyaysapa kasqanpaq qhawasqa. Sichus pipas hebreo simipa allin hap'iqninmanta, chay simi imayna allinta rimanakusqa kananmanta, hinaspa chay sapa historiapi imayna cheqaqta rikuchisqa kananmantapas yacharqa chayqa Danielmi karqa. Danielqa hukniray simikunata llamk'achirqa chayqa, hukniray nisqakunata apamunankupaqmi karqa, chaytaq payqa yuyayniyuqta rikuchiyta munarqa. Danielpa

sapaqchasqa simi llamk'aynin, chay simikuna "santuario" nisqaman otaq "qichuy" nisqaman tikrasqa kaqkuna, reqsisqa kaptin, Millerpa "sapa p'unchay" nisqamanta yuyayninta sayachinku; chay yuyaytaq Miller reqsirqa kikin pasajepi, maypitaq Pablo sut'inchay cheqaq kayta cheqniqukuna kallpayoq pantayman chaskisqa kananpaq destinedo kasqankuta.

Cheqaq hina llullata creen chayta, hinaspa chay llullay kallpachasqa pantayman apaqta, Efraínpa machasqa runankunawanpas rikuchisqa kanku; paykuna iskay clasepi rikuchisqa kanku. Huk claseqa yachaq umallikunam, huk claseqataq mana yachaqkuna, paykunaqa yachaqkuna yachachisqallantam uyariyta munanku. Paykunam llullakuna ukhupi pakakunku, hinaspa wañuywan rimanakuyta ruwanku. Paykunam Mateo iskay chunka phisqapi mana yuyaysapa sipaskuna, hinaspa Habacuc iskaypi alman hatunchasqa kaqkuna. Paykunam Millerpa musquyninpa tiqsi cheqaq-kunata qhesachaqkuna, chaykunaqa tukukuypi chunka kuti aswan k'anchariqta k'anchan (kunan pacha Israelpaq chunka kaq, qhipa kaq pruebatam unanchan), ñawpa pacha Israelpaq chunka kaq, qhipa kaq pruebawan rikch'achisqa hina.

Kay yachayta qatinqin qillqapi mast'arisun.

Hinaspa Señorqa Moisesman nirqan: "¿Hayk'aqkama kay llaqtay runakunaqa ñoqata phiñachiwankuman? ¿Hayk'aqkama mana iñiwanqachu ñoqapi, paykunapa chawpipi rurasqay tukuy señalkunata rikuchisqaymanta? Ñoqaga onqoywan maqaspa chinkachisqa, herenciankuta qichusqa; qanmantataq huk nación aswan hatun, aswan kallpasapa llaqtata ruwasqa paykunamanta nisqaqa." Hinaspa Moisesqa Señorman nirqan: "Chayqa Egiptomanta runakuna uyarisqankum, (imaraykuchus qanqa atiykiwan kay llaqtata paykunapa chawpinmanta orqomurqanki), hinaspa kay hallp'api tiyaqkunaman willanqaku. Paykunaqa uyarirqankun qanmanta, Señor, kay llaqtapa chawpinpi kashasqaykita; Señor, uya uya rikukusqaykita; puyuykita paykunapa hawanpi sayasqaykita; ñawpaqenkuta purisqaykita, punchawpi huk puyu columnawan, tutapitaq huk nina columnawan. Kunanqa sapa runa hina llapallan kay llaqtata wañuchinki chayqa, sutiymanta uyarisqa nacionkunapaq rimanqaku, nispas: 'Señorqa manam atirqanchu kay llaqtata churayta paykunaman jurasqa hallp'aman; chayraykum chunlla pampapi wañuchirqa'."

Kunanqa, ruwasqaykimanta mañakuyki, Señorniypa atiyin hatun kachun, imaynachus qan rimarqanki hina, nispas: Señorqa unay suyayniyuqmi, ancha khuyapayakuqmi, mana allin rurayta huchatapas pampachaqmi; ichaqa huchayuqtaqa manam hayk'aqpas mana huchayuq hina qhispihinqachu, taytakunapa mana allin rurayninta wawakunaman watukuchispa kimsa kaq, tawa kaq miraykama. Mañakuyki, kay llaqtayuqkunaqa mana allin rurayninta pampachay, khuyapayakuyniyki hatun kayninman hina, imaynachus kay llaqtata Egiptomanta kaykama pampacharqanki hina. Hinaspa Señor nirqa: Rimayniki hinaqa pampachaniñam. Ichaqa cheqaqtapuni kawsani, tukuy kay pachaqa Señorpa k'anchayninwan hunt'asqa kanqa. Imaraykuchus llapa chay runakuna, k'anchayniyta rikukuqkuna, Egiptopi ch'in neq pirqapi ima milagrukunatapas rurasqayta qawakuqkuna, kunan chunka kuti watuqchawaspa, mana simiyta uyarisqankurayku, cheqaqtapuni manam rikunqachu chay allpata paykunaq taytankunaman jurarusqayta; nitaq piñachiwaqniykunapas mayqenninkupas chayta rikunqachu. Ichaqa kamachiqniy Calebqa, hukniray espírituyuk kaspas, tukuy sonqowan qatirwasqanrayku, paytaqa yaykuchisqa chay hallp'aman mayman yaykurqanman;

mirayninpas chayta hap'inqa. Números 14:11–24.